

## Αγγλικά στο νηπιαγωγείο; – πλούτος ή απειλή;

Σε μήλον τις έριδος φαίνεται πως εξελίσσεται τις τελευταίες ημέρες η δημοσιοποίηση από πλευράς Υπουργείου Παιδείας πρότασης για εισαγωγή δραστηριοτήτων αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο. Έναυσμα του παρόντος άρθρου αποτελεί όχι η δημοσιοποίηση της πρότασης καθεαυτή αλλά η συνειδητοποίηση του βαθμού άγνοιας αλλά και φόβου που περιβάλλει τη σημασία της επαφής του παιδιού με την ξένη γλώσσα από μικρή ηλικία. Ευελπιστώ λοιπόν ότι το παρόν θα δώσει σχετικές απαντήσεις, με τον κατά το δυνατόν απλούστερο τρόπο, μια και πρόκειται για ένα ευρύτατο και ιδιαίτερης πολυπλοκότητας πεδίο.

Η πιο σημαντική ιδιότητα του ανθρώπινου εγκεφάλου από την πρώτη στιγμή της ζωής, ήδη από τη γέννηση δηλαδή, η οποία αποτελεί βάση της ολόπλευρης κοινωνικο-συναισθηματικής, γνωστικής, μεταγνωστικής, νοητικής, γλωσσικής ανάπτυξης του ατόμου, είναι η πλαστικότητα του, γνωστή και ως νευροπλαστικότητα. Πρόκειται για την εξαιρετικά ευέλικτη ικανότητα του εγκεφάλου να αναδιαρθρώνεται δυναμικά ώστε να συμπεριλάβει ερεθίσματα του περιβάλλοντος και νέες εμπειρίες. Αυτή η πλαστικότητα του εγκεφάλου οδηγεί στη δημιουργία συνάψεων μεταξύ των νευρώνων του, δηλαδή ενός δικτύου ενεργών εγκεφαλικών κυττάρων το οποίο εμπλουτίζει τον εγκέφαλο δομικά αλλά και λειτουργικά, δίνοντας στο άτομο τη δυνατότητα να ενσωματώνει με τρόπο φυσικό και αβίαστο τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος και να διευρύνει τα γνωστικά του σχήματα, που είναι δυναμικά σχήματα ερμηνείας του κόσμου. Όσο πιο πλούσια είναι τα ερεθίσματα στα οποία εκτίθεται ο εγκέφαλος τόσο πιο πολυσύνθετο γίνεται το δίκτυο των συνάψεων των νευρώνων και τόσο πιο εύκολο είναι για το άτομο να κατακτήσει νέα γνώση και να ερμηνεύει τον κόσμο γύρω του. Η πλαστικότητα του εγκεφάλου φθίνει όσο το άτομο μεγαλώνει και άρα με την πάροδο το χρόνου η ικανότητα του εγκεφάλου να δημιουργεί συνάψεις μειώνεται. Ταυτόχρονα σε όσο λιγότερα ερεθίσματα εκτίθεται το άτομο τόσο η νευροπλαστικότητά του αδρανοποιείται. Συνεπώς, όσο νωρίτερα το παιδί έρχεται σε επαφή με την ξένη γλώσσα τόσο πιο αβίαστη, φυσική και αποτελεσματικότερη είναι η κατάκτησή της αλλά και τόσο πιο πολύ οξύνεται η ικανότητα ανταπόκρισης και αλληλεπίδρασής του με τα βιώματα του περιβάλλοντος γενικότερα.

Ακούγεται συχνά βεβαίως το επιχείρημα ότι η εκμάθηση της ξένης γλώσσας θα προκαλέσει σύγχυση στο μικρό παιδί που ακόμα δεν έχει μάθει τη μητρική του γλώσσα. Αυτό το επιχείρημα υπαινίσσεται την ύπαρξη ηλικιακά προσδιορισμένων, χρονικά περιχαρακωμένων και διαδοχικών σταδίων μαθησιακής ετοιμότητας τη στιγμή που η γλωσσική εκμάθηση δεν είναι μια διαδικασίας στατική που ξεκινάει σε δεδομένη χρονική στιγμή αλλά μια δυναμική διαδικασίας που ξεκινάει με το ξεκίνημα της ζωής. Ως προς την αλληλεπίδραση μεταξύ των γλωσσών τώρα, να ξεκαθαρίσουμε καταρχήν ότι η άποψη ότι δυο γλωσσικά συστήματα λειτουργούν ανταγωνιστικά μεταξύ τους με τρόπο που η ανάπτυξη μιας γλώσσας να περιορίζει ή να επιβραδύνει την ανάπτυξη της άλλης έχουν προ πολλού καταρριφθεί χάρη στα σύγχρονα ερευνητικά και επιστημονικά δεδομένα. Η θεωρία του J. Cummins περί Κοινής Υποκείμενης Γλωσσικής Ικανότητας (Common Underlying Language Proficiency) εξηγεί πώς οι γλώσσες μοιράζονται μια κοινή βάση ανάπτυξης, με

αποτέλεσμα δεξιότητας π.χ. όπως αυτές της επικοινωνίας είτε να είναι κοινές και για τις δυο γλώσσες είτε να μπορούν να μεταφερθούν από τη μια γλώσσα στην άλλη μειώνοντας τον χρόνο που απαιτεί η κατάκτησή τους από το παιδί και υποβοηθώντας τη λειτουργία της βραχύχρονης και μακρόχρονης μνήμης. Η ολοκληρωμένη πηγή σκέψης που κατέχει ο άνθρωπος είναι μια και μοναδική και τα γλωσσικά κανάλια (που μπορεί μάλιστα να είναι περισσότερα από δυο) τροφοδοτούν και τροφοδοτούνται από αυτό το κοινό κεντρικό σύστημα. Τα κοινά στοιχεία μεταφέρονται από το ένα γλωσσικό κανάλι στο άλλο, σε μια αλληλεπιδραστική σχέση αμοιβαίας διάδρασης και όχι μονόδρομης μεταφοράς. Με απλά λόγια, η εκμάθηση δυο γλωσσών ταυτόχρονα, όχι μόνο δεν εμποδίζει την κατάκτησή τους αλλά οι δυο γλώσσες αλληλοϋποστηρίζονται στη βάση τους.

Ως προς το πώς «μαθαίνονται» οι γλώσσες να επισημάνουμε ότι οι γλωσσικές δεξιότητες ακολουθούν από τη στιγμή της γέννησης μια φυσική σειρά ανάπτυξης ως εξής:

- 1) ακοή: το παιδί από τη στιγμή της γέννησής του ακούει την γλώσσα να ομιλείται τριγύρω του
- 2) ομιλία: το παιδί αρχίζει να προφέρει ήχους στη γλώσσα που ακούει να ομιλείται
- 3) ανάγνωση: το παιδί βλέπει/παρατηρεί το γραπτό λόγο που υπάρχει γύρω του
- 4) γραφή: το παιδί πειραματίζεται στη γραφή (π.χ. δημιουργεί αφηρημένα σχήματα, σχεδιάζει) πριν τη συστηματική εκμάθησή της γραπτής μορφής της γλώσσας.

Το παιδί, μέχρι και την ηλικία των 6 ετών όπου και εισάγεται ο συστηματικός εγγραματισμός (γραφή-ανάγνωση) στο επίσημο σχολικό σύστημα έχει εκτεθεί προηγουμένως και για 6 ολόκληρα χρόνια στα ερεθίσματα της μητρικής του γλώσσας προτού αρχίσει να την μαθαίνει συστηματικά. Τι συμβαίνει όμως με την Αγγλική γλώσσα, η οποία σημειωτέον λόγω ακριβώς του ότι αποτελεί ξένη γλώσσα δεν παρέχει στο παιδί εξίσου πλούσια και έγκαιρα ερεθίσματα (άρα η νευροπλαστικότητα του εγκεφάλου δεν αξιοποιείται);

Το πρώτο που κάνουμε είναι, στην Γ' τάξη του δημοτικού σχολείου περίπου, να βάζουμε το παιδί να μάθει το αλφάβητο και μετά λέξεις. Ξεκινάμε δηλαδή από τη δεξιότητα που αποτελεί το τελευταίο βήμα της φύσης της γλωσσικής ανάπτυξης. Μετά διδάσκουμε ανάγνωση και μετά αποσπασματικά ασκήσεις ακουστικής κατανόησης και ομιλίας. Ακολουθούμε δηλαδή την ακριβώς αντίθετη διαδικασία από αυτή που ακολουθεί η φυσική πορεία γλωσσικής ανάπτυξης! Με άλλα λόγια, λειτουργούμε ενάντια στη γλωσσική φύση του παιδιού! Και μάλιστα έχει χαθεί πολύτιμος χρόνος ως προς τη αξιοποίηση της πλαστικότητας του εγκεφάλου Αυτό ακριβώς το έλλειμμα έρχεται να διορθώσει η εισαγωγή της αγγλικής στη νηπιακή ηλικία.

Αναφορικά με το επιχείρημα ότι η ενσωμάτωση της αγγλικής στο νηπιαγωγείο αντιτίθεται πλήρως με το παιδαγωγικό πλαίσιο που διέπει αυτή τη βαθμίδα εκπαίδευσης και άρα είναι αντιπαιδαγωγική, ξεκινώ με μια σύντομη ανασκόπηση των κατάλληλων για μικρά παιδιά παιδαγωγικών και διδακτικών προσεγγίσεων όπως αυτές περιγράφονται στον Οδηγό Νηπιαγωγού. Σε αυτές τις βασικές λοιπόν αρχές συμπεριλαμβάνεται η γνώση του κοινωνικο-πολιτισμικού περιβάλλοντος στο οποίο ζουν τα παιδιά, η ενεργητική-βιωματική

μάθηση, η προσέγγιση της γνώσης ως ενιαίο και αδιαίρετο όλο, η ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στη μάθηση, η προσέγγιση της γνώσης μέσα από αλληλεπίδραση με διαφορετικές πηγές (διαθεματική προσέγγιση της γνώσης), η προσφορά στα παιδιά θετικών βιωμάτων και εμπειριών που καλλιεργούν ένα κλίμα εμπιστοσύνης, αναγνώρισης, αποδοχής και αμοιβαίου σεβασμού αλλά και αυτοπεποίθησης, εμπιστοσύνης στον εαυτό και αυτοεκτίμησης, η επίλυση προβλημάτων με στόχο την ανάπτυξη μεταγνωστικών στρατηγικών χρήσιμων για τη δια βίου μάθηση (μαθαίνω πώς να μαθαίνω), η κατανόηση και ανάπτυξη καθολικών αξιών όπως η αποδοχή της διαφορετικότητας, η συνειδητοποίηση ότι η δημοκρατία και η μη βία συντελούνται μέσα από τη γνωριμία με άλλες κουλτούρες και γλώσσες και την αποδοχή του γεγονότος ότι υπάρχουν περισσότεροι από ένας τρόποι για την ερμηνεία του κόσμου που μας περιβάλλει (Unesco, 2002, όπως παρατίθεται στον Οδηγό Νηπιαγωγού, Υπουργείο Παιδείας-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, σελ. 36). Ταυτόχρονα, στο ίδιο έγγραφο, τονίζεται η σπουδαιότητα της αξιοποίησης στην τάξη γλωσσών αλλόγλωσσων μαθητών, η οποία περιγράφεται χαρακτηριστικά ως πλούτος και ως παράγοντας διαμόρφωσης, από πλευράς παιδιών, νέων σχέσεων με τη μορφωτική διαδικασία ενώ παρέχονται προς του νηπιαγωγούς συμβουλές και οδηγίες για την αξιοποίηση της ύπαρξης άλλων γλωσσών στην τάξη! Κάθε άλλο παρά απειλή φαίνεται να αποτελεί η ύπαρξη άλλης, πέραν της Ελληνικής γλώσσας στην τάξη σύμφωνα με τον Οδηγό Νηπιαγωγού. Από που άραγε προκύπτει η πλήρης εναντίωση της εισαγωγής της αγγλικής στο παιδαγωγικό πλαίσιο του νηπιαγωγείου σύμφωνα με τα παραπάνω;

Σκόπιμη κρίνεται στο σημείο αυτό και η ανασκόπηση μιας από τις πιο διαδεδομένες σε ευρωπαϊκό επίπεδο μεθοδολογίας διδακτικής της ξένης γλώσσας, της μεθόδου CLIL (Content Language Integrated Learning), η δημοτικότητα και η σημασία της οποίας τονίζεται σε πληθώρα ευρωπαϊκών εγγράφων (ενδεικτικά εκθέσεις στο Δίκτυο Ευρυδίκη, έγγραφο με τίτλο Η εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Ευρώπη – Η πολυγλωσσία ανοίγει νέες προοπτικές, όπως παρατίθεται στην εργασία των Π. Παύλου και Ιωάννου-Γεωργίου Σ. με τίτλο Η εκπαιδευτική προσέγγιση CLIL και οι προοπτικές εφαρμογής της στην Δημοτική και Προδημοτική Εκπαίδευση της Κύπρου στα πλαίσια του 10ου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Επιστήμης Κύπρου το 2005). Στο τελευταίο μάλιστα από αυτά επισημαίνεται ότι τα σχετικά πορίσματα της έρευνας δείχνουν ότι δεν απειλείται η ανάπτυξη της μητρικής γλώσσας όταν η έκθεση στην ξένη γλώσσα γίνεται με τον κατάλληλο τρόπο ενώ μετά από μερικά χρόνια διδασκαλίας με την μέθοδο αυτή παρατηρείται βελτίωση και της μητρικής γλώσσας! Και παρότι έχουν περάσει 15 ολόκληρα χρόνια από τη δημοσιοποίηση τέτοιου είδους ερευνητικών δεδομένων στον ελληνόφωνο κόσμο (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι τα πιο παλαιά ή τα μοναδικά σε ελληνικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο), η διαφανόμενη ελλιπής γνώση αποτελεί τροχοπέδη σε αναγκαία βήματα προόδου της εκπαίδευσης.

Οι διδακτικές αρχές και τα οφέλη της εν λόγω μεθόδου διδακτικής της ξένης γλώσσας συμπεριλαμβάνουν την αυθεντικότητα της μάθησης, τη διαπροσωπική επικοινωνία, τη βιωματική μάθηση, τη καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων, τον ενεργό ρόλο του παιδιού στη μάθηση, στη χρήση αυθεντικού υλικού από τον πραγματικό κόσμο, την διαθεματική προσέγγιση της γνώσης και όχι διακριτά γνωστικά αντικείμενα άρα όχι σχολειοποίηση της μαθησιακής διαδικασίας, την αύξηση των κινήτρων και της αυτοπεποίθησης του υποκειμένου της μάθησης, την κατάρριψη στερεοτύπων, την αυθόρμητη χρήση της γλώσσας. Πώς ακριβώς αυτές οι αρχές που διέπουν τη «διδασκαλία»

της ξένης γλώσσας έρχονται σε πλήρη αντίθεση, όπως διατείνονται κάποιοι, με το περιεχόμενο της νηπιακής εκπαίδευσης όπως περιγράφεται στον Οδηγό Νηπιαγωγού που προαναφέρθηκε;

Αναφέρθηκε βέβαια και το επιχείρημα ότι άλλες Ευρωπαϊκές χώρες επιλέγουν να εισάγουν την ξένη γλώσσα αργότερα από το νηπιαγωγείο. Επ' αυτού να πω ότι το πότε ξεκινούν διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες την εκμάθηση ξένης γλώσσας αποτελεί πρακτική επιλογή, γεγονός που δεν συνιστά αυτοδίκαια παράγοντα επιστημονικής τεκμηρίωσης. Σύμφωνα μάλιστα με την έκθεση του 2008 του δικτύου Ευρυδίκη, Content and Language Integrated learning at school in Europe, που έχει δημοσιευθεί στο Directorate General for Education and Culture, οι παράγοντες που λειτουργούν ανασταλτικά στην εφαρμογή της μεθόδου CLIL (που σύμφωνα με τα προαναφερθέντα ενδείκνυται για τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας στο νηπιαγωγείο) είναι η έλλειψη εξειδικευμένου διδακτικού προσωπικού και κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και οι απαιτούμενοι οικονομικοί πόροι και όχι κάποιος υποτιθέμενος κίνδυνος σύγχυσης μεταξύ μητρικής και ξένης γλώσσας.

Συμπερασματικά, η εξασφάλιση των κατάλληλων, τεχνικής φύσεως προϋποθέσεων, είναι στο χέρι όλων μας. Η σωστή και επαρκής ενημέρωση, η αξιοποίηση εξειδικευμένου προσωπικού, η αποτελεσματική και ουσιώδης συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων αλλά και η από μέρους τους έμπρακτη υποστήριξη, πολύ γρήγορα θα αναδείξει ως πλούτο αυτό που σήμερα φαντάζει απειλή.

Κλείνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς για τις εύστοχες παρατηρήσεις της την εκλεκτή συνάδελφο Χιονίδου Αναστασία, ΠΕ 06 Αγγλικής Φιλολογίας, ΜΔΕ Θεωρητική και Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία, Υποψήφια Διδάκτωρ Δίγλωσσης Εκπαίδευσης και Φωνολογικής Κατάκτησης.

Τσιαντούλα Γεωργία

Εκπαιδευτικός ΠΕ06 Αγγλικής Φιλ/ας,

ΠΕ60 Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης,

ΜΔΕ Επιστήμες της Αγωγής - Διδακτική Γλώσσας.